

ZAPROSZENIE DO ZGŁASZANIA UWAG DOTYCZĄCYCH INICJATYWY (bez oceny skutków)

TYTUŁ INICJATYWY	Strategia dotycząca prawa do pozostania: twój region, twoja przyszłość
WIODĄCA I ODPOWIEDZIALNY DZIAŁ	DG REGIO – DDG.02 (Miasta, Społeczności, Ludzie)
PRAWDOPODOBNY INICJATYWY	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów
ORIENTACYJNY TERMIN	IV kwartał 2026 r.
INFORMACJE DODATKOWE	-

A. Kontekst polityczny, określenie problemu i analiza zgodności z zasadą pomocniczości

Kontekst polityczny

W sprawozdaniu grupy wysokiego szczebla ds. przyszłości polityki spójności wskazano, że w 2023 r. „ponad 60 mln obywateli UE mieszkało w regionach, w których PKB na mieszkańca był niższy niż w 2000 r. Kolejne 75 mln mieszkało w regionach o niemal zerowym wzroście gospodarczym. Łącznie około 135 mln osób, czyli prawie **jedna trzecia ludności UE**, mieszka w miejscach, które w ciągu ostatnich dwóch dekad **powoli zaczęły pozostawać w tyle**”.

W sprawozdaniu z 2024 r. pt. „Much more than a market: empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU citizens” [„Znacznie więcej niż rynek: wzmocnienie jednolitego rynku w celu zapewnienia zrównoważonej przyszłości i dobrobytu wszystkim obywatelom UE”] Enrico Letta ostrzega, że jeżeli nie zostaną podjęte żadne działania, **różnice regionalne i terytorialne mogą doprowadzić do nowej geografii niezadowolonych w regionach**, gdzie ludzie czują się pozostawieni w tyle. Na obszarach, gdzie brakuje możliwości gospodarczych, często występuje również słaby dostęp do usług, co dodatkowo ogranicza możliwości gospodarcze i może skłaniać ludzi do zmiany miejsca zamieszkania. Jak potwierdzono w raporcie Draghiego na temat przyszłości europejskiej konkurencyjności, nierówności społeczno-gospodarcze między regionami i państwami UE mogą również ograniczać europejską konkurencyjność.

W sprawozdaniu Letty zasugerowano, że pogłębieniu jednolitego rynku muszą towarzyszyć działania mające na celu zapewnienie wszystkim obywatelom UE, niezależnie od miejsca zamieszkania, możliwości czerpania korzyści ze wzmocnionego rynku wewnętrznego, jak i możliwości przyczynienia się do jego wzmocnienia. Należy wspólnie rozwijać i zapewnić **swobodę przemieszczania się i swobodę pozostania w wybranej przez siebie społeczności**.

Jak wskazano w piśmie określającym zadania skierowanym przez **przewodniczącą Ursulę von der Leyen** do wiceprzewodniczącego wykonawczego Raffaele Fitto, Komisja Europejska zobowiązała się do wyeliminowania nierówności między regionami, tak aby wszyscy obywatele mogli skutecznie korzystać z **prawa do pozostania w miejscu, które uważają za swój dom**. W ramach tych działań Komisja będzie pomagać w mobilizowaniu do reform i inwestycji, aby zapewnić społecznościom niezbędne do ich rozwoju warunki, tj.: dynamiczne gospodarki lokalne, wysokiej jakości miejsca pracy, usługi publiczne i działalność prywatną, edukację i umiejętności, odpowiednią infrastrukturę energetyczną, transportową, wodną i łączności cyfrowej oraz podstawowe usługi, takie jak opieka zdrowotna, opieka nad dziećmi, szkoły i odpowiednie warunki mieszkaniowe. Jedynie ustrukturyzowane podejście i stałe inwestycje mogą umożliwić obywatelom oraz podmiotom

gospodarczym i społecznym dochodzenie swoich praw do życia, pracy i prowadzenia działalności gospodarczej w wybranym przez nich miejscu w UE.

Problem, któremu ma zaradzić inicjatywa

Polityka spójności odgrywa kluczową rolę w zmniejszaniu dysproporcji regionalnych, osiąganiu wymiernych rezultatów w całej UE i zapewnianiu, że zmiana miejsca zamieszkania pozostaje kwestią wyboru, a nie konieczności. W całej UE utrzymują się jednak nierówności ekonomiczne – ponad 25 % osób w UE mieszka na obszarach, gdzie poziom dochodów nie przekracza 75 % średniej unijnej.

W kontekście rozwoju każdy region posiada swoje własne punkty początkowe, potrzeby i możliwości. Niektóre regiony są jednak dotknięte poważniejszymi wyzwaniami i przemianami ze względu na oddalenie, specyfikę geograficzną, w tym narażenie na ryzyka związane ze zmianą klimatu, lub szczególne uwarunkowania społeczno-gospodarcze. Niektóre z nich stoją w obliczu stagnacji lub spadku wzrostu gospodarczego, dobrobytu i konkurencyjności, co ogranicza dostępność wysokiej jakości miejsc pracy i naraża je na ryzyko utknięcia w błędnym kole długotrwałych okresów powolnego lub ujemnego wzrostu gospodarczego oraz wzrostu produktywności i zatrudnienia. Mogą tym zostać dotknięte przede wszystkim regiony oddalone, które mają ograniczone możliwości gospodarcze i zatrudnienia oraz trudności w dostępie do kluczowych usług. Wiele regionów UE boryka się również z głębokimi przemianami, w tym ze starzeniem się społeczeństwa, emigracją młodych ludzi i zmniejszającą się siłą roboczą.

Jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie działania, tendencje wyludniania w niektórych regionach mogą osłabić konkurencyjność UE i pogłębić dysproporcje terytorialne, a jednocześnie jeszcze bardziej osłabić zdolności gospodarcze regionów, wywołać niezadowolenie w UE i spowodować, że regiony wpadną w pułapkę rozwojową. Nakładanie się megatrendów – takich jak kryzys demograficzny, zmiany w gospodarce światowej oraz transformacja ekologiczna i cyfrowa – tworzy nowe wyzwania dystrybucyjne, które wymagają innowacyjnych rozwiązań w ramach polityki spójności. Szczególnie narażone na ryzyko spadku gospodarczego i wyludnienia są regiony wiejskie i oddalone, w tym: wyspy, regiony najbardziej oddalone, regiony górskie oraz wewnętrzne regiony przygraniczne. Regiony wschodnie graniczące z Rosją, Białorusią i Ukrainą stoją również w obliczu zwiększonych zagrożeń bezpieczeństwa.

Regiony odgrywają również kluczową rolę w konkurencyjności Europy, w tym poprzez regionalne ekosystemy badań naukowych i innowacji, jako główne motory innowacji, rozwoju przemysłowego i wzrostu gospodarczego. Wzmocnienie konkurencyjności Europy i ochrona integralności jednolitego rynku wymaga wzmocnienia pozycji regionów jako kluczowych partnerów we wdrażaniu polityki spójności. Władze lokalne i regionalne zarządzają wieloma inwestycjami publicznymi w całej UE i w związku z tym mają do odegrania ważną rolę w promowaniu innowacji, wspieraniu zrównoważonego rozwoju i wzmacnianiu strategicznej autonomii Europy. Bez silnego wielopoziomowego zarządzania i podejścia ukierunkowanego na konkretne obszary Unia Europejska ryzykuje pogłębianie dysproporcji terytorialnych zamiast wykorzystywać w pełni swój potencjał wzrostu gospodarczego.

Zmiany te mają głęboki wpływ na żywotność gospodarczą, dynamikę rynku pracy oraz świadczenie usług publicznych lub dostęp do nich. Osoby mieszkające w podupadających regionach często czują się zmuszone do przeprowadzki, ponieważ nie ma wystarczającej liczby miejsc pracy, dobrych szkół, szpitali lub dostępu do usług niezbędnych do utrzymania dobrego poziomu życia. Odływ ludzi, zwłaszcza młodych, może pogorszyć i tak już trudną sytuację gospodarczą.

Kompleksowe dane i dowody mają kluczowe znaczenie dla zidentyfikowania regionów UE, których w większym stopniu dotknęły te poważne wyzwania, oraz dla określenia, jakiego wsparcia potrzebują lokalne społeczności, aby mogły się rozwijać i osiągnąć sukces. Za pośrednictwem wielu polityk i inicjatyw sektorowych UE wspiera już opracowywanie i realizację interwencji wspierających prawo do pozostania. Spójność między interwencjami politycznymi ma zasadnicze znaczenie, w tym w obszarach takich jak konkurencyjność, zatrudnienie, rozwój obszarów wiejskich, mobilność (relokacja), turystyka,

umiejętności, łączność, młodzież, równość i niedyskryminacja, badania naukowe i innowacje. Zintegrowane podejścia i polityki ukierunkowane na konkretne obszary są również niezbędne, aby zapewnić wielowymiarowe i skuteczne rozwiązania, ponieważ władze regionalne i lokalne posiadają rozległą wiedzę na temat konkretnych mocnych i słabych stron swoich terytoriów. Doświadczenia zdobyte przez jeden region podczas radzenia sobie z konkretnymi wyzwaniami i stosowania innowacyjnych strategii mogą dostarczyć cennych wskazówek, które można wykorzystać na innych obszarach. Dzielenie się tymi doświadczeniami może odegrać zasadniczą rolę we wspieraniu innych podmiotów, które mierzą się z podobnymi wyzwaniami, i w doskonaleniu ich własnych inicjatyw na rzecz rozwoju. Bez działań UE coraz trudniej byłoby określić, które regiony i terytoria mają największe trudności ze wspieraniem społeczności i promowaniem konkurencyjności, wzrostu gospodarczego i dobrobytu. Mogłoby to doprowadzić do pominięcia najpilniejszych potrzeb regionów borykających się z trudnościami, co z kolei grozi nieefektywną alokacją zasobów i osłabieniem skuteczności interwencji mających na celu zapewnienie wszystkim obywatelom skutecznego prawa do pozostania w miejscu, które uważają za dom. Zaprzepaszczone by również cenne możliwości uczenia się i wymiany, co ostatecznie doprowadziłoby do utraty możliwości wykorzystania dostępnych rozwiązań.
Podstawa działania UE (podstawa prawna i analiza zgodności z zasadą pomocniczości)
Podstawa prawna
Inicjatywa ta wchodzi w zakres obszaru polityki (spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna), w odniesieniu do którego UE i państwa członkowskie UE mają kompetencje dzielone. Art. 174 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stanowi, że Unia Europejska rozwija i prowadzi działania służące wzmocnieniu jej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej w celu wspierania jej harmonijnego rozwoju. Przepisy wskazują w szczególności, że Unia powinna dążyć do ograniczenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów oraz zmniejszenia zacofania regionów najmniej uprzywilejowanych. Wśród regionów, o których mowa, szczególną uwagę poświęca się obszarom wiejskim, obszarom podlegającym przemianom przemysłowym oraz regionom, które cierpią na skutek poważnych i trwałych niekorzystnych warunków przyrodniczych lub demograficznych, takim jak najbardziej wysunięte na północ regiony o bardzo niskiej gęstości zaludnienia oraz regiony wyspiarskie, transgraniczne i górskie.
Praktyczna potrzeba działania na poziomie UE
UE od dziesięcioleci wspiera regiony i terytoria UE we wdrażaniu polityk i priorytetów Unii. Korzyści płynące z działań UE wynikają z ich komplementarności w stosunku do wsparcia udzielanego przez państwa UE. Działanie na poziomie UE ma szczególną wartość, ponieważ: (i) dostarcza informacji na potrzeby podejmowania decyzji i procesu wdrażania na wszystkich poziomach sprawowania rządów; (ii) zapewnia dostosowane do potrzeb wsparcie, w tym dostęp do najlepszych praktyk; (iii) uruchamia zachęty i zobowiązania polityczne; (iv) pozwala zmobilizować decydentów i partnerów współpracy, w tym ogół społeczeństwa; oraz (v) umożliwia regionom, niezależnie od ich wielkości i lokalizacji, korzystanie z działań UE, szeroko zakrojonych wymian, tworzenia sieci kontaktów i współpracy. Ustrukturyzowane podejście i stałe inwestycje są niezbędne do zaspokojenia potrzeb i sprostania wyzwaniom, przed którymi stoją osoby mieszkające w podupadających regionach. W przeciwnym razie w podupadających regionach narastać może niezadowolenie społeczne, ponadto mogą one utknąć w pułapce długotrwałego zacofania.
B. Co ma osiągnąć inicjatywa i w jaki sposób?
Prawdopodobne skutki
Inicjatywa ma doprowadzić do bardziej spójnych i skutecznych działań UE, które pomogą regionom i terytoriom przezwyciężyć bariery w rozwoju regionalnym, w szczególności tym, które są najbardziej

dotknięte przemianami strukturalnymi, stagnacją gospodarczą i wyludnieniem. Pomoże ona państwom, regionom i władzom lokalnym UE w opracowaniu dostosowanych do potrzeb, ukierunkowanych na konkretne obszary polityk i strategii skupionych na niezbędnych inwestycjach i reformach w celu zwiększenia konkurencyjności, wspierania zrównoważonego rozwoju, przyciągnięcia ludzi do tych regionów i zagwarantowania prawa do pozostania. Inicjatywa prawdopodobnie przyczyni się do realizacji kilku istotnych celów zrównoważonego rozwoju określonych w Agendzie ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, w tym dobrego zdrowia i dobrobytu, godnej pracy i wzrostu gospodarczego, przemysłu, innowacyjności i infrastruktury oraz zrównoważonych miast i społeczności.
Monitorowanie w przyszłości
Monitorowanie wdrażania inicjatywy zostanie zapewnione poprzez systematyczne zbieranie danych dotyczących różnych działań realizowanych w jej ramach. Uzyskane informacje przyczynią się do kształtowania przyszłych środków oraz inicjatyw politycznych.
C. Lepsze stanowienie prawa
Ocena skutków
Inicjatywa przyjmie formę komunikatu Komisji. W ramach inicjatywy nie wprowadza się nowych strumieni finansowania ani wniosków ustawodawczych, dlatego nie przewidziano przeprowadzenia oceny skutków. Inicjatywa zapewni wytyczne dotyczące programowania i wdrażania środków finansowych UE, będzie wykorzystywać istniejące polityki UE i uwidoczni przykłady pomyślnego wdrożenia polityki. Wszelkie kolejne wnioski dotyczące polityki będą poddawane odrębnej ocenie skutków.
Strategia konsultacji
Komisja zwraca się do obywateli i zainteresowanych stron z całej UE z prośbą o podzielenie się opinią. Zachęcamy wszystkich zainteresowanych do udzielenia odpowiedzi na niniejsze zaproszenie do zgłaszania uwag. Przeprowadzone zostanie również badanie Eurobarometr dotyczące prawa do pozostania w celu zebrania opinii obywateli na temat kluczowych warunków i czynników wpływających na decyzje poszczególnych osób o pozostaniu w danym miejscu, a także na temat roli polityki publicznej we wspieraniu dobrobytu i podnoszeniu atrakcyjności regionów UE. Zaproszenie do zgłaszania uwag będzie promowane za pośrednictwem kanałów komunikacji DG REGIO. Odpowiedzi można udzielić w dowolnym z 24 języków urzędowych UE za pośrednictwem portalu „Wyraź swoją opinię” (główna strona Komisji poświęcona konsultacjom publicznym). Przygotowane zostanie sprawozdanie zbiorcze zawierające podsumowanie wszystkich wyników konsultacji.